

OKULÖNCESİ ÖĞRETMENİ ADAYLARININ DEMOKRASİYE İLİŞKİN METAFORLARI*

*Sevcan YAĞAN GÜDER***

*Aslı YILDIRIM****

Öz

Bu çalışmanın amacı geleceğin öğretmenleri olacak okulöncesi öğretmen adaylarının demokrasi kavramını nasıl algıladıklarını ortaya koymaktır. Bu doğrultuda, araştırmada nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiştir. Bu kapsamda, araştırmaya katılan öğrencilere demokrasi kavramını neye benzettikleri ve bu benzetimi niçin yaptıklarını ortaya koyabilecekleri bir açık uçlu anket formu uygulanmıştır. Bu kapsamda, Anadolu Üniversitesi Okulöncesi Öğretmenliği Programında okuyan ve araştırmaya gönüllü katılan 166 öğrenciye ulaşılmış ve 125 öğrencinin anket verileri değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının demokrasi kavramına ilişkin metaforları dokuz farklı kategoride toplanmıştır. Elde edilen metaforlar; özgürlük, farklı düşüncelerin bir arada bulunması, işbirliği, yaşamsal önem taşıması, eşitlik-adalet, insiyatife bağlı değişebilme, imkansızlık yönü ile demokrasi olarak belirlenmiştir. Öğretmen adayları en fazla eşitlik- adalet kategorisinde metafor oluşturmuşlardır. En sık tekrarlanan metafor ise terazi metaforudur. Araştırmanın sonucunda öğretmen adaylarının demokrasi kavramını tüm boyutlarıyla ele almadıkları, en fazla yönetim boyutunda yoğunlaştıkları belirlenmiştir. Aynı zamanda öğretmen adaylarının demokrasi kavramını siyaset, ülke yönetimi gibi kavramlarla ilişkilendirmelerine karşın eğitim süreçleri ile ilişkilendirenlere rastlanmamıştır.

Anahtar sözcükler: *Okulöncesi eğitim, okulöncesi öğretmen adayı, demokrasi.*

* Bu çalışma 4-7 Temmuz 2010 tarihlerinde gerçekleştirilen 17. Uluslararası Öğrenme Konferansı'nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

** Arş.Gör. Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi, syagan@anadolu.edu.tr

*** Öğr.Gör.Dr. Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi, ayildirim@anadolu.edu.tr

PRESCHOOL TEACHER CANDIDATES' METAPHORS TOWARD DEMOCRACY

Abstract

The purpose of this study is to put forth how the preschool teacher candidates perceive the concept of democracy. Therefore, qualitative research method was adopted in this study. Within this scope, 163 students studying in Preschool Education Program in Anadolu University, who participated in the study voluntarily, were made to fill in the open ended questionnaire which would demonstrate what they associated the concept of democracy with and why they did this association and next, the data obtained from 125 of the questionnaires were assessed. As a result, teacher candidates' metaphors toward the concept of democracy were classified in nine different categories. The metaphors obtained were identified as; freedom, different opinions existing together, cooperation, having an essential importance, equity-justice, and capability to change based on initiative, impossibility aspect. The teacher candidates mostly formed metaphors in the equity-justice category. The mostly repeated metaphor appeared to be the balance metaphor. As a result of the research, it was found out that the teacher candidates didn't evaluate the concept of democracy in all aspects but focused mostly on the management aspect. Furthermore, although it was found out that they associated the concept of democracy with concepts as politics or governing of a country, they didn't associate it with the education processes.

Keywords: *Preschool education, preschool teacher candidate, democracy.*

1. GİRİŞ

Demokrasi kavramı uzun yıllar tartışılan bir konudur. Demokrasi tanımının, tanımları yapan araştırmacıların uzmanlık alanına ya da demokrasi kavramını yorumlama tarzına göre değiştiği görülmektedir. Demokrasi genellikle üç ayrı şekilde yorumlanmıştır. Bunlardan ilki demokrasiyi bir yönetim biçimi olarak tanımlayan anlayıştır. İkinci yaklaşım ise, demokrasinin insan hakları boyutunu temel alan yaklaşımdır. Son yaklaşım ise, demokrasiyi bir yaşam biçimi olarak gören yaklaşımdır (Yeşil, 2002: 2-3).

Ancak son yıllarda demokrasinin daha çok bir yaşam biçimi olarak görülmesi önem kazanmıştır. Levin (1998: 58)'e göre demokrasi bir yaşam tarzı olarak görülmelidir. Dewey (t.y.) ise, demokrasinin özel, politik bir biçim, seçilmiş yöneticiler tarafından gerçekleştirilen bir yönetme biçimi olmasının çok ötesinde insan ilişkileri ve kişiliğin gelişmesi anlamına geldiğini belirtmiştir. Dewey, demokratik yöntemlerin, parlamento, seçimler, partiler arası ilişkilerle sınırlı olduğunu bunların insanların günlük yaşamlarında birebir etkisinin olmadığını belirtmiştir. Bir başka deyişle, demokrasinin insan yaşamında bir karşılığının, günlük yaşantısında bir anlamının olması gerekmektedir.

Demokrasi ne yalnızca bir yönetim biçimi ne yalnızca temel insan hakları ne de yaşam biçimidir. Demokrasi bütün unsurların bir arada olduğu hem insan haklarına saygılı demokratik bir yönetim biçimi hem de insanların yaşamlarının her alanında varlığını hissedebilecekleri bir olgudur. Gülmez (2001)'in San (1985)'dan aktardığına göre, çocukların demokrasinin yalnızca bir yönetim biçimi olmayıp, bunun ötesinde bir yaşam biçimi olduğunu görmeleri, onlara ailede ve okulda demokratik ve özgür bir ortamda yaşama olanağının verilmesiyle doğrudan ilişkilidir. Çünkü demokrasi, tarih, coğrafya ya da matematik gibi öğretilebilecek bir ders niteliği taşımamaktadır. Demokrasi ancak tutum ve davranışlar düzeyinde, günlük yaşamda uygulaması yapılarak öğrenilebilecek ve benimsenebilecek bir siyasi rejimdir. Demokrasi ancak demokratik bir ortamda öğrenilebilir. Ersoy (2008)'a göre, demokrasinin öğrenilmesi demokratik ortamlarda demokrasi eğitimi yoluyla olabilir. Demokrasi eğitimi çocuğun doğumuyla başlayan ve okul ile sosyal çevresinin de etkisiyle gelişen bir süreçtir. Bu nedenle çocuğun sosyal gelişimi kapsamında geliştirdiği değerler demokratik tutum ve davranışlarının gelişimini etkiler. Özellikle okulöncesi dönemin çocuğun gelişiminin kritik evrelerinden biri olduğu düşünüldüğünde çocuklara verilecek demokrasi eğitiminin, onun ileriki yıllarda yaşamını şekillendirmesi, demokratik tutum ve davranışları içselleştirmesi ve bunu yaşamında kullanabilen birey olması açısından önemli olduğu bir gerçektir. Gündoğdu

(2004) tarafından yapılan çalışmada katılımcıların, demokratik bir toplum oluşturma ve bunu sürdürme çabasında olan Türkiye’de erken yaşlardan itibaren demokrasi ve insan hakları kavram ve kültürünün yerleşmesi gerektiğini belirtmeleri de bu görüşü destekler niteliktedir.

Demokrasi eğitiminin verileceği ortamların başında da okul ve aile gelmektedir. Ancak Ersoy (2008)’a göre, çocukların ailede öğrendikleri demokrasi, onların demokratik tutum ve davranışlar kazanmasında tek başına yeterli değildir. Demokrasi eğitimi, yaşam boyu uygulama yapılarak öğrenilecek bir kavramdır. Bu süreç çocuğun doğumuyla birlikte başlamalı ve yaşam boyu devam etmelidir. İnfomal yollarla ailede başlayan demokrasi eğitimi, çocukların formal eğitim almaya başlaması ile birlikte daha amaçlı ve sistemli bir hal almalıdır.

Çocuğun formal eğitim almaya başladığı ilk dönem olan okulöncesi eğitim döneminde özellikle öğretmenler demokrasi eğitimi kapsamında etkinlikler düzenlemeli ve tutum ve davranışları ile çocuklara doğru rol model olmalıdırlar. Ancak, öğretmenlerin davranışlarını demokrasiyi nasıl algıladıkları önemli ölçüde etkilemektedir. Bu bağlamda, öncelikle öğretmenlerin demokrasiye yükledikleri anlamların anlaşılması gereksinimi doğmuştur. Bu çalışmanın amacı da geleceğin öğretmenleri olacak olan öğretmen adaylarının demokrasiye yükledikleri anlamların metaforlar yoluyla belirlenmesidir.

Metafor, iki nesne ya da kavramı birbirine bağlayan dilsel bir araç olarak tanımlanabilir. Metaforlar günlük konuşma dilinde isim, fiil ya da sıfat olarak karşımıza çıkabilirler. Metaforun asıl amacı bir şeyi başka bir şeyin bakış açısı ile anlamlandırmaktır (Palmquist, 2001: 1; Lakoff ve Johnson, 1980: 5; Akt: Arslan ve Bayrakçı, 2006: 101). Metaforlar, elde edilmek istenen yeni bilginin, daha önceden bilinen eski bilgiyle benzerliğinin bulunması ve aralarında ilişki kurulmasıdır. Metaforik tanımlama,

birbirinden farklı ve daha önce hiç bir araya gelmemiş iki şeyin birlikte kullanılması yolu ile aynı bağlamda yer alması olarak tanımlanabilir (Kadunz ve Sträßer, 2004: 245). Bu bağlamda, okulöncesi öğretmen adaylarının demokrasiye ilişkin bakış açılarının belirlenmesinde metaforların kullanılması, öğretmen adaylarının demokrasiye yükledikleri anlamların somutlaşması açısından önem taşımaktadır.

2. YÖNTEM

Okulöncesi öğretmeni adaylarının demokrasiye ilişkin metaforlarını belirlemeyi amaçlayan bu araştırma tarama modelinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiştir. Veri toplama aracı olarak açık uçlu anket kullanılmıştır. Araştırmaya 2009-2010 öğretim yılında Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Okulöncesi Öğretmenliği Programında öğrenim gören gönüllü 163 öğretmen adayı katılmıştır.

2.1. Verilerin Toplanması ve Analizi

Okulöncesi öğretmeni adaylarının demokrasiye ilişkin bakış açılarını ortaya koymak amacıyla açık uçlu bir anket formu hazırlanmıştır. Hazırlanan anket formu uzman görüşüne sunulduktan sonra uygulamaya hazır duruma getirilmiştir. Formda öğrencilerden “Demokrasi gibidir. Çünkü” cümlesini tamamlamaları istenmiştir.

Öğretmen adaylarının demokrasiye ilişkin metaforları içerik analizi yoluyla analiz edilmiştir. Aynı zamanda üretilen metaforların frekans değerleri verilmiştir. Metaforların analiz edilmesi ve yorumlanması süreci “metaforların belirlenmesi”, “metaforların sınıflandırılması”, “kategori geliştirme” ve “geçerlik ve güvenilirliği sağlama” olmak üzere dört aşamada gerçekleştirilmiştir. Demokrasiye ilişkin metaforların belirlenmesinde öğretmen adaylarının metaforu belirgin olarak dile getirmesine, metaforların tanım içermemesine ve metaforla ilişki kurulmasına dikkat

edilmiştir. Metaforların sınıflandırılması aşamasında, metaforun konusu, metaforun kaynağı, konu ile kaynak arasındaki ilişki dikkate alınarak metaforlar geçici olarak sınıflandırılmıştır. Yapılan analiz sonucunda kimi metaforlar geçersiz sayılmış, 125 öğrencinin metaforu kabul edilmiş ve 38 öğrencinin metaforu mantıksal bir dayanak sunmadığı düşünülerek değerlendirmeye alınmamıştır. Geliştirilen metaforlardan kimileri bir öğrenci tarafından temsil edilirken kimileri ise birden fazla öğrenci tarafından dile getirilmiştir. Birden fazla öğrenci tarafından belirtilen metaforların kimileri aynı kategoride yer alırken, kimileri ise farklı açılardan ele alındığından farklı kategorilerde yer almıştır. Bu bağlamda toplam 83 metafor üretilmiştir. Üretilen bu metaforların frekans hesaplamaları yapılmıştır. Geliştirilen metaforlar, metaforun konusu ve kaynak arasındaki ilişki göz önünde bulundurularak kategorilere ayrılmış ve toplam dokuz kategori elde edilmiştir. Araştırmada oluşturulan kategoriler ve üretilen metaforlar araştırmanın güvenilirliğini gerçekleştirmek amacıyla araştırmacıların her ikisi tarafından ayrı ayrı değerlendirilmiş, kategori ve metaforlara son halini vermek üzere karşılaştırılmıştır. Demokrasiye ilişkin üretilen metaforların frekansları çizelgede verilmiş, oluşturulan kategoriler ve bu kategorilere ait metaforlar ise ayrı bir tabloda gösterilmiş, öğrencilerden doğrudan alıntılar yapılarak yorumlanmıştır.

3. BULGULAR

Bu bölümde, araştırma sonuçlarına ilişkin elde edilen metaforlar ve metaforlardan oluşturulan kategoriler tablolarda verilerek yorumlanmıştır. Tablo 1’de öğrenciler tarafından üretilen metaforlar frekanslarıyla birlikte alfabetik sıraya göre verilmiştir.

Tablo 1. Demokrasi Kavramına İlişkin Üretilen Metaforlar

Metafor	f	Metafor	f	Metafor	f	Metafor	f	Metafor	f
Ağaç	2	Çatı	2	Hayal	1	Köyde misafirlere yemek vermek	1	Taş	1
Aile	2	Davul	1	Hayalet	1	Kurt uluması	1	Tatlı sakız	1
Altın	1	Deniz	1	Hayat	1	Kuşlar	4	Terazi	14
Anne	2	Deniz suyu	1	Hayvanların yaşamı	1	Merdivenin ilk basamağı	1	Toplumun direği	1
Arkadaş	1	Dini inanç	1	İssiz bir adada yaşam	1	Nar	1	Tuvaldeki resim	1
Aslan	2	Doğa	2	İki canlının aynı miktarda su içmesi	1	Nefes	1	Uçurtma	1
Atatürk	2	Doğadaki yaşam	1	İki yarım elma	1	Orman	7	Uzay	1
Ayna	1	Domino taşları	1	İlaç	1	Oyun	1	Üzüm salkımı	1
Babam	2	Duvar	1	İllüzyon	1	ÖSS tercihleri	1	Yağmur	1
Beyaz güvercin	2	Düz küt saç	1	İnsan eli	1	Papatya	1	Yağmurda ıslanmak	1
Bina temeli	1	Ekmek	1	Kabile reisi	1	Pilsiz kumanda	1	Yalancı çoban	1
Bir elin parmakları	1	Futbol takımı	1	Kafeste kuş	1	Pinokyo	1	Yap-boz	1
Bitki	1	Gözlük	1	Kale	1	Rüzgar	1	Yemek yemek	1
Bukalemun	2	Güneş	7	Kare tepside kare baklava dilimleri	1	Saçlar	1	Yılan	1

Bulutlar	1	Gökdelen	1	Karınca topluluğu	1	Su	4	Yıldız	1
Çamaşır makinesi	1	Hastalık	1	Kelek	1	Su ve sabun	1		
Çatal	1	Hava durumu	1	Koruyucu kalkan	1	Tahterevali	2	Toplam	125

Tablo 1’de görüldüğü gibi, demokrasi kavramına ilişkin olarak 125 öğretmen adayı toplam 83 metafor üretmiştir. Okulöncesi öğretmeni adayları demokrasi kavramına ilişkin bakış açılarını bu metaforlar aracılığıyla ortaya koymuş ve metaforları çeşitli yönleriyle demokrasi ile ilişkilendirmişlerdir. Geliştirilen bu metaforlardan en fazla dile getirilenler terazi, güneş ve orman olmakla birlikte, metaforların büyük bir bölümünü somut varlıklar oluşturmaktadır. Terazi, orman ve güneş metaforlarının “eşitlik ve adalet yönü ile demokrasi” kategorisi içinde olmaları nedeni ile öğretmen adaylarının demokrasinin en çok yönetim boyutuna odaklandıkları söylenebilir. Söz konusu metaforların ortak noktası, demokrasinin adil ve eşitlikçi bir yönetim biçimi olması gerektiği görüşüdür. Öğretmen adaylarının geliştirdikleri metaforlar dikkate alınarak oluşturulan kategoriler Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Demokrasi Kavramına İlişkin Üretilen Metaforların Toplandığı Kategoriler

Kategori	Kategori kapsamındaki metaforlar
Eşitlik ve adalet	Terazi-doğa-babam-iki yarım elma-Atatürk-kabile reisi-çatı-toplumun direği-domino taşları-bir elin parmakları-annem-aslan-davul-çatal-düz küt saç-deniz suyu-tahterevalli-arkadaş-güneş-ilaç-iki canlının aynı miktarda su içmesi-Robin Hood-kare tepside kare baklava dilimleri-yumurta-hayat-yağmurda ıslanmak-orman
Özgürlük	Kuşlar-ailem-ıssız bir ada-yemek-babam-uçurtma-Atatürk-ağaç-güvercin-kurt uluması-hayvanların yaşamı-ilaç-kafeste kuş-hayat-üniversite tercihleri
Yaşamsal önem	Ekmek ve su-basamak-aslan-bulutlar-insan eli-bina-bitki-güneş-nefes-yağmur-koruyucu kalkan-kale-ayna-hastalık-toplumun direği
Düşünce farklılıkları	Deniz-üzüm salkımı-ağaç yaprakları-bukalemun-yapboz-renkli resim-duvar-çatı-ailem-babam-aynı resimde farklı şeyler görmek-odun-rüzgar-veri
Kişisel farklılık	Sakız-oyun-bukalemun-nar-kelek-futbol takımı-hayal-dini inanç-pinokyo-taş-doğadaki yaşam-yalancı çoban-altın
İmkansızlık	Yıldız-hayalet-çamaşır makinesi-illüzyon-uzay-pilsiz kumanda
İşbirliği	Köyde misafirlere yemek vermek-gökdelen-saçlar-papatya-karınca topluluğu
Yol gösterici	Hava durumu-su ve sabun-güneş-gözlük
Olumsuz	Yılan

Tablo 2’de görüldüğü gibi öğretmen adaylarının belirttikleri metaforlar göz önünde bulundurularak “özgürlük yönü ile demokrasi”, “farklı düşüncelerin bir arada bulunması yönü ile demokrasi”, “işbirliği yönü ile demokrasi”, “yaşamsal önem taşıması yönü ile demokrasi”, eşitlik ve adalet yönü ile demokrasi”, “kişiden kişiye değişen bir kavram olarak demokrasi”, “yol gösterici yönü ile demokrasi”, “imkânsızlık yönü ile demokrasi” ve “olumsuz yönü ile demokrasi” kategorileri oluşturulmuştur. Bu kategorilerin oluşturulmasında öğretmen adaylarının belirttikleri metaforla demokrasi kavramı arasında kurdukları ilişki dikkate alınmıştır.

Eşitlik ve adalet yönü ile demokrasi kategorisini terazi, tahterevalli, doğa, babam, iki yarım elma, Atatürk, kabile reisi, çatı, toplumun direği, domino taşları, parmaklar, annem, aslan, davul, çatal, düz küt saç, deniz suyu, arkadaş, güneş, ilaç, iki canlının aynı

miktarda su içmesi, Robin Hood, kare tepside kare baklava dilimleri, yumurta, hayat, yağmurda ıslanmak ve orman metaforları oluşturmaktadır. Bu kategoride yer alan metaforlara bakıldığında, öğretmen adayları demokrasiyi eşitliğin ve adaletin öncelikli olduğu bir sistem olarak tanımlamış ve bu sistemin tüm farklılıkları içermesi gerektiğini belirtmişlerdir. Bu bağlamda, öğretmen adaylarının demokrasiyi daha çok yönetim ve insan hakları boyutunda algıladıkları söylenebilir. Örneğin, demokrasiyi terazi metaforuyla açıklayan bir öğretmen adayı *“demokrasi terazi gibidir. Demokratik bir ortamda herkes eşittir. Dini, dili, ırkı ne olursa olsun herkes insandır ve doğuştan bazı haklara sahiptir. Bu haklardan birisi de düşüncesini özgürce açıklayabilmesi. Bu konuda herkes eşittir.”* biçiminde görüş bildirmiştir.

Özgürlük yönü ile demokrasi kategorisini kuşlar, ailem, ıssız bir adada yaşamak, yemek yemek, babam, uçurtma, Atatürk, ağaç, beyaz güvercin, kurt uluması, hayvanların yaşamı, ilaç, kafeste kuş, üniversite tercihleri, hayat metaforları oluşturmuştur. Bu kategoride tanımlanan metaforlar demokrasiyi kişi özgürlükleri ve bu özgürlüklerin sınırlandırılmaması gerektiğini vurgulamaktadır. Örneğin, demokrasiyi kuşlar olarak tanımlayan bir öğretmen adayı görüşünü *“kuşlar havada özgürdür, birbirlerine çarpmadan istedikleri yere uçabilirler, tıpkı demokrasiyle yönetilen insanlar gibi.”* biçiminde belirtirken bir diğer öğretmen adayı *“kuşlar gibi istediğin yere gitme özgürlüğü, kendini istediğin gibi geliştirme ve aklından geçenleri özgürce çevrene haykırabilmektir.”* biçiminde açıklamıştır.

Yaşamsal önem taşıması yönü ile demokrasi kategorisini su, merdivenin ilk basamağı, aslan, bulutlar, insan eli, bina temeli, bitki, güneş, nefes, ekmek ve su, yağmur, koruyucu kalkan, kale, ayna, toplumun direği ve hastalık metaforları oluşturmaktadır. Bu kategoride yer alan metaforlar incelendiğinde, öğretmen adaylarının demokrasinin yaşamsal önem taşıdığı ve yaşamın her alanında olması gerektiğini belirttikleri görülmüştür. Bu bağlamda, yaşamsal öneme vurgu yapan öğretmen adaylarının

demokrasinin yaşam biçimi boyutunu, yönetim boyutundan daha fazla öne çıkardıkları söylenebilir. Örneğin, demokrasiyi ekmek ve su metaforuyla açıklayan bir öğretmen adayı görüşünü *“nasıl ki bir insanın yaşamı için ekmek ve su vazgeçilmezdir. Demokrasi de özgür bir yaşam, mutlu bir toplum için şarttır. Yokluğunda insan nasıl yavaş yavaş erirse, demokrasinin yokluğunda toplum kaos ortamına girer.”* biçiminde belirtmiştir.

Farklı düşünceleri bir arada bulundurması yönü ile demokrasi kategorisini deniz, üzüm salkımı, ağaç, bukalemun, yap-boz, tüm renkleri içeren bir resim, duvar, çatı, aile, babam, aynı resimde farklı şeyler görmek, odun, veri, sakal-bıyık ve rüzgar metaforları oluşturmaktadır. Bu kategoride tanımlanan metaforlar incelendiğinde, öğretmen adaylarının demokrasinin farklı görüşleri içermesi gerektiğini vurguladıkları görülmüştür. Aynı zamanda, hiçbir görüşün diğer bir görüş üstün olmaması gerektiği, her bir görüşün özel ve değerli olduğunu belirtmişlerdir. Örneğin, demokrasiyi ağaç olarak ele alan bir öğretmen adayı görüşünü *“ağacın bir sürü yaprağı vardır. Hepsi farklı büyüklükte, farklı yöne bakar. Ama hepsi ortak bir gövdede ortak bir paydada toplanabiliyor. Ne kadar farklı olsak da hepimizin insan olması paydasında buluşmamız gibi.”* biçiminde belirtmiştir. Bir diğer öğretmen adayı ise farklı bir bakış açısı sunarak demokrasiyi kuru odunun yanında yaş odunun da yanmasına benzeterek *“demokrasi hiçbir zaman herkesi kapsamaz. Çoğunluğun görüşü her zaman baskındır. Bu nedenle demokrasi tam olarak eşitlikçi bir sistem değildir. Kurunun yanında yaşın da yanmasına benzer.”* biçiminde görüşünü belirtmiştir.

Kişiden kişiye değişmesi yönü ile demokrasi kategorisini sakız, oyun, bukalemun, nar, kelek, futbol takımı, hayal, dini inanç, Pinokyo, taş, doğadaki yaşam, yalancı çoban ve altın metaforları oluşturmaktadır. Bu kategoride yer alan metaforlar incelendiğinde, öğretmen adayları demokrasinin kişiden kişiye değişen ve koşullara göre esneyebilen bir kavram olduğunu belirtmişlerdir. Demokrasiyi sakız metaforuyla açıklayan bir öğretmen adayı görüşünü *“sakız çiğnerken hem mutlu oluruz hem de sakızı istediğimiz*

yöne çekebiliriz. İstedığımız her konuda demokrasiyi kullanabiliriz, bu yüzden sakıza benzer her yere çekilebilir. Ayrıca demokraside haksızlık olmamasından dolayı insanlar huzurlu ve güvenli olur.” biçiminde belirtmiştir.

İmkansızlık yönü ile demokrasi kategorisi yıldız, hayalet, çamaşır makinesi, illüzyon, pilsiz kumanda ve uzay metaforları oluşturmaktadır. Bu kategoride yer alan metaforlar incelendiğinde, öğretmen adaylarının demokrasiyi varmış gibi görünen ama gerçekte olmayan bir yanılısma olarak düşündükleri görülmektedir. Bu bağlamda, öğretmen adaylarının demokrasinin gerçekte olmayacağını düşündükleri söylenebilir. Demokrasiyi illüzyon metaforuyla açıklayan bir öğretmen adayı görüşünü *“illüzyon gibi aldatıcıdır. İnsanlar ona sahip olduklarını sanarken ve bu fikir onlara güzel gelirken bunun hoş bir görüntüden ibaret olduğunu fark edemezler. Demokraside güzel illüzyonlar gibi çok hoş, çekici ve güzel görünen ancak gerçekte var olmayan bir düşüncedir.”* biçiminde açıklamıştır.

İşbirliği yönü ile demokrasi kategorisini köyde misafirlere yemek vermek, gökdelen, saçlar, papatya ve karınca topluluğu metaforları oluşturmaktadır. Bu kategoride yer alan metaforlara bakıldığında, öğretmen adayları demokrasinin işbirliği yönüne vurgu yaparak, işbirliğinin demokratik bir değer olduğunu belirtmişlerdir. Örneğin, demokrasiyi gökdelen metaforuyla açıklayan bir öğretmen adayı *“gökdelen bir kişinin değil, birçok kişinin fikirleriyle, emekleriyle yapılır. Tek bir kişi kendi kendine bir gökdelen yapamaz. Çok bilgili olduğu konular olabilir, ama bilgisiz olduğu konular da vardır. Bunun için başka insanların fikirlerine gereksinim duyar. Onlara konuşma hakkı verir. Böylece toplu bir şekilde bir gökdelen inşa edilir.”* biçiminde görüş bildirmiştir.

Yol gösterici yönü ile demokrasi kategorisini hava durumu, su ve sabun, güneş ve gözlük metaforları oluşturmaktadır. Bu kategoride yer alan metaforlar incelendiğinde, öğretmen adayları demokrasinin yaşamda yol gösterici, kişilerin düşünce ve

davranışlarını yönlendirici bir etkisi olduğunu belirtmişlerdir. Bu bağlamda, öğretmen adaylarının demokrasiyi yaşamın her alanında hissedebildikleri bir kavram olarak algıladıkları söylenebilir. Örneğin, demokrasiyi hava durumu metaforuyla açıklayan bir öğretmen adayı *“insanlar ve çevre hava durumuna göre şekil alır. Hava soğuyunca insanlar kalın giyinir, ağaçlar yapraklarını döker. Sıcak olunca ise ince giyiniriz, ağaçlar da yeşerir. Hava nasıl davranacağıımız konusunda bizi özgür bırakır. Biz kendimizi havanın durumuna göre ayarlar, kullanmak istediğimiz haklarımızı müdahale edilmeden kullanırız. Hava durumu bize sadece yol göstericidir.”* biçiminde görüş bildirmiştir.

Olumsuz yönü ile demokrasi kategorisinde yalnızca yılan metaforu yer almaktadır. Bu kategoride yer alan metafor göz önüne alındığında, demokrasinin olumsuz olarak düşünüldüğü görülmektedir. Demokrasiyi yılan metaforuyla açıklayan öğretmen adayı *“demokrasi yılan gibidir, insanları zehirler durur.”* biçiminde görüş bildirmiştir. Bu öğretmen adayının demokrasinin imkânsız olması ve genellikle çoğunluğu kapsamı görüşünden hareketle demokrasiyi olumsuz bir metafora benzettiği söylenebilir.

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Okulöncesi öğretmen adaylarının demokrasiye ilişkin bakış açılarını belirlemeyi amaçlayan bu araştırmada elde edilen verilerin analizi sonucunda toplam 83 metafor oluşturulduğu görülmüştür. Araştırma sonucunda, demokrasiye ilişkin 3 temel kategori ortaya çıkmıştır. Bunlardan ilki ve frekansı (f=76) en yüksek olan ana kategorinin demokrasinin olumlu yönlerine vurgu yaptığı belirlenmiştir. 6 metaforun demokrasinin imkânsızlığı üzerine üretildiği, 1 metaforun ise demokrasinin olumsuz yönü üzerine üretildiği görülmüştür. Bu 3 temel kategorinin altında 9 farklı alt kategori ortaya çıkmıştır. Belirlenen 9 alt kategori özgürlük, farklı düşüncelerin bir arada bulunması, işbirliği, yaşamsal önem taşıması, eşitlik ve adalet, kişiden kişiye değişim, yol gösterici,

imkânsızlık ve olumsuz yönü ile demokrasi olarak isimlendirilmiştir. Öğretmen adayları demokrasiye ilişkin en sık “terazi” metaforunu kullanmışlardır.

Sonuç olarak, öğretmen adaylarının demokrasiyi en çok yönetim biçimi olması yönüyle algıladıkları belirlenmiştir. Demokrasinin diğer iki boyutu olan insan hakları ve yaşam biçimi boyutlarıyla pek fazla ele almadıkları görülmektedir. Oysa, demokrasi günümüzde sadece yönetim biçimi olarak değil aynı zamanda bir yaşam biçimi olarak algılanmaktadır. Demirtaş (2007: 10) demokrasinin, bir talimat verme ya da doğrudan bir öğretme işi olmadığını, bir yaşam biçimi olduğunu ve demokrasinin yalnızca bir siyasi rejim değil, uzun bir geçmiş ve gelişimin sonucunda varılmış toplumsal bir sözleşmeye dayalı bir yaşam felsefesi olarak tanımlanabileceği üzerinde durmuştur. Yeşil (2002: 4)'in Büyükdüvenci (1998)'den aktardığına göre ise “demokrasi, yalnızca belli bir kurumsal düzenleme değil, insan onurunu, düşüncesini ve inancını en üst düzeyde tutan, sürekli olarak yeniden oluşturulabilen bir yaşam biçimidir. Demokrasi, ne bir felsefe, ne bir din ne de bir ahlak öğretisidir. Demokrasi, barışçıl bir birlikte yaşam zemininin adıdır”.

Ancak, demokrasinin yaşam biçimi olarak yorumlanabilmesi için yaşamın her alanında demokrasiyi yaşamak gerektiği söylenebilir. Dewey (Tarihsiz), demokrasinin özel, politik bir biçim, seçilmiş yöneticiler tarafından gerçekleştirilen bir yönetme biçimi olmasının çok ötesinde insan ilişkileri ve kişiliğin gelişmesi anlamına geldiğini belirtmiştir. Demokratik yöntemlerin, parlamento, seçimler, partiler arası ilişkilerle sınırlı olduğunu bunların insanların günlük yaşamlarında birebir etkisinin olmadığını belirtmiştir. Bir başka deyişle, demokrasinin insan yaşamında bir karşılığının, günlük yaşantısında bir anlamının olması gerekmektedir. Örneğin günlük yaşamlarında temel insan haklarını kullanamayan bireylerin demokrasiyi yaşayamadıkları için içselleştirebilmelerinin zor olduğu, demokrasinin yalnızca teoride tanım olarak ya da ülkelerinin yönetim biçimi olarak hafızalarında kaldığı söylenebilir. Bu bağlamda, temel insan hakları olan ifade

özgürlüğü, fırsat eşitliği, anadilini kullanma ve öğrenme hakkı, gösteri ve örgütlenme özgürlüğü, baskıya uğramama hakkı gibi temel hakların günlük yaşamda uygulamalarının yapılması ülkelerde demokrasi kültürünün yerleşmesi ve bireylerin demokrasiyi içselleştirebilmeleri açısından son derece önemlidir (Yağan, 2010: 5-6). Bu nedenle bu çalışmaya katılan öğretmen adaylarının gerek eğitim süreçlerinde gerekse günlük yaşamlarında demokrasinin sadece yönetim boyutuyla karşılaşmış oldukları düşünülebilir. Demokrasinin içselleştirilebilmesi ancak demokratik ortamlarda, demokrasi eğitimi yoluyla olabileceği göz ardı edilmemelidir. Çocukların küçük yaşlardan itibaren demokratik tutum ve davranışları içselleştirebilmesi için, öğretmen onlara demokratik ortamlar sunmalı ve kendi davranışlarıyla da doğru rol model olmalıdır. Ravitch'e (1991) göre sınıflarında çocukların demokratik tutum ve davranış geliştirmesini isteyen öğretmenler, kendileri demokratik toplumun anlamını, işleyişini bilmeli ve bu değer ve davranışları göstermelidirler. Bu bağlamda, öğretmen eğitimi programlarında demokrasi eğitimine ilişkin teorik ve pratik içeriklerin yer alması son derece önemlidir.

Araştırmada elde edilen bu sonuçlara dayanarak şu öneriler getirilebilir:

- Öğretmen adaylarının formasyon sürecinde demokrasiye ilişkin algılarının farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla, farklı sınıflar arasında karşılaştırmalı çalışmalar yapılabilir.
- Öğretim elemanlarının, öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının demokrasiye ilişkin algılarını belirlemeye ve karşılaştırmaya yönelik araştırmalar yapılabilir.
- Benzer araştırmalar diğer branş öğretmen adaylarına da yapılabilir.
- Okulöncesi öğretmen adayları ile Eğitim Fakültesinin diğer öğretmen adaylarının demokrasi algıları metafor yoluyla belirlenerek karşılaştırmalar yapılabilir.

- Öğretmen adaylarının demokrasiye ilişkin çoklu bakış açılarını sağlamak amacıyla, öğretmen eğitimi programlarında teorik ve uygulamalı demokrasi eğitimi dersleri verilebilir.
- Öğretmen adaylarının çocuklara demokratik tutum ve davranışları kazandırma konusunda rol modeli olan uygulama öğretmenlerine yönelik demokrasiye ilişkin hizmetçi eğitim programları hazırlanabilir.

KAYNAKÇA

- Arslan, M. ve Bayrakçı, M. M. (2006). "Metaforik düşünme ve öğrenme yaklaşımının eğitim-öğretim açısından incelenmesi". Milli Eğitim Dergisi, 171: 100-108.
- Dewey, (tarihsiz). On democracy. <http://www.radicalacademy.com/adiphilpolitics15es.html>
- Ersoy, A. F. (2008). Okulöncesinde demokrasi eğitimi ve çocuk hakları. H. Deveci, (Ed.), Okulöncesinde demokrasi eğitimi ve çocuk hakları. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları. 70-92.
- Gülmez, M. (2001). *İnsan hakları ve demokrasi eğitimi*. (2. Baskı). Ankara: TODAİE Yayınları.
- Gündoğdu, K. (2004). *İlköğretimde Demokrasi Ve İnsan Hakları Eğitimi Üzerine Bir Durum Çalışması*. Yayınlanmamış doktora tezi. ODTÜ, Ankara.
- Kadunz, G. ve Sträßer, R. (2004). "Image-Metaphor-Diagram: Visualisation In Learning Mathematics". Proceedings of the 28th Conference of the International Group for the Psychology of Mathematics Education, 4, 241-248.
- Levin, B. (1998). The Educational Requirement For Democracy. *Curriculum Inquiry*, 28(1), 57-79.
- Ravitch, D. (1991). Democracy: What It Is And How To Teach It. *Social Studies*, 82(2).

- Yagan, S. (2010). *Bağımsız Anaokullarında Görev Yapan Öğretmenlerin ve Okul Müdürlerinin Demokrasi ve Demokrasi Eğitime Yönelik Görüşleri: Eskişehir İl Örneği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Yeşil, R. (2002). *Okul ve ailede insan hakları ve demokrasi eğitimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Democracy is an issue under discussion for long years. It is seen that the definition of democracy changes based on the field of expertise of the researchers defining it or their way of interpreting the democracy concept. Democracy is generally interpreted in three different ways. The first of these is the approach that defines democracy as a kind of management. The second approach is based on the human rights aspect of democracy while the last one regards democracy as a way of living (Yeşil, 2002: 2-3). However, in recent years, regarding democracy as a way of living has become more important. According to Levin (1998: 58), democracy is seen as a way of living. Dewey states that democracy, besides being a particular, political form and a management kind conducted by selected leaders, means the development of human relations and personality. Dewey indicates that the democratic methods are limited with parliament, elections and relations among parties; which do not have a direct effect on individuals' daily lives. In other words, democracy should have an equivalent in human life and a meaning in his daily life.

School and family are among the environments where democracy education can be given. However, according to Ersoy (2008), democracy learnt at home is not alone sufficient in children's acquiring democratic attitudes and behaviors. Democracy

education is a concept that can be learnt by a lifelong practice. This process should start with the child's birth and be ongoing all through his life. Democracy education beginning in the family informally should become more purposeful and systematic when children start formal education.

In particular, teachers in early childhood education, where children starts benefiting from formal education, should organize activities within the scope of democracy education and be the correct role models for the children with their attitudes and behaviors. However; teachers' behaviors are considerably affected by how they perceive democracy. In this respect, it is a necessity that firstly the meanings attributed to democracy by the teachers should be examined. The purpose of this study is to determine the meanings attributed to democracy by the teacher candidates who will become the teachers in the future by means of metaphors.

Methodology

This study which aims at determining the preschool teachers' metaphors regarding democracy was conducted with survey model. Qualitative research approach was adopted in the study. As a data gathering instrument, open ended questionnaires were used. 163 teacher candidates studying in Preschool Education Program in Faculty of Education in Anadolu University in 2009–2010 academic terms voluntarily participated to the study.

Findings

125 teacher candidates generated 83 metaphors in total regarding the concept of democracy. The preschool teacher candidates put forth their perspectives on democracy through these metaphors and associated them with democracy in many aspects. While the mostly expressed ones among the metaphors developed were balance, sun and forest, the majority of the metaphors were composed of concrete

things. Since balance, forest and sun metaphors were within the “democracy with equity and justice aspect” category, it can be said that teacher candidates mostly focused on the management aspect of democracy. The common point in the aforesaid metaphors is that democracy should be a fair and equal regime.

Conclusion and Discussion

As a result, it is seen that teacher candidates perceive democracy with mostly its being a type of management but they don't consider it with the other two aspects as human rights and way of life. In order to perceive democracy as a way of life, it is important to experience democracy in every field of life. In this respect, it can be thought that teacher candidates have experienced democracy from the aspect of its managerial role in both their educational and daily lives. It shouldn't be forgotten that internalizing democracy can only be possible with democracy education at democratic settings. Teachers should provide suitable environment to children for them to internalize democratic attitudes and behaviors since childhood as well as modeling them. Therefore, including both theoretical and practical content of democracy education in teacher education curriculum is of great importance.

The following suggestions can be made based on the results obtained in the study.

- For the purpose of determining whether teacher candidates' democracy perceptions vary in formation process, comparative studies can be made among different grades.
- Studies aiming at determining and comparing the democracy perceptions of academic staff, teachers and teacher candidates can be conducted.
- The democracy perceptions of preschool teacher candidates and other teacher candidates of the Faculty of Education can be determined by means of metaphors and comparisons can be made.

- In order to provide teacher candidates with a multi perspective regarding democracy, theoretical and practical democracy education lectures can be given in teacher education programs.
- In service training programs regarding democracy can be prepared for the practice teachers who are the role models for children in gaining democratic attitudes and behaviors.